

RATKÓ LUJZA

Pásztortudomány és paraszti etikett

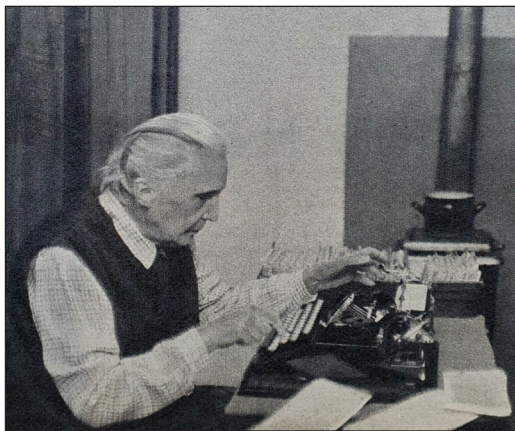
Luby Margit két kiadatlan írásáról

Luby Margit neve nem ismeretlen a *Szemle* olvasóközönsége előtt, hiszen a korábbi években időről időre találkozhattunk vele a folyóirat hasábjain. A nagyari születésű, középnemesi származású neves néprajzi gyűjtő és író születésének 130. évfordulójáról 2015-ben például terjedelmes összeállításban emlékezett meg a szerkesztőség (*Szabolcs-szatmár-beregi Szemle*, 2015/3. 3–28.), de legutóbb 2022-ben olvashattunk egy széles kitekintésű, gondolatébresztő írást Luby Margit pásztorkutatásaival kapcsolatban Viga Gyula miskolci néprajzkutató tollából (*Szabolcs-szatmár-beregi Szemle*, 2022/4. 75–83.). A jelen számban Luby Margit két, eddig nyomtatásban nem közölt rövidebb írását tesszük közzé, melyek a mátészalkai Szatmár Múzeumban őrzött, több ezer oldalra rúgó kéziratos Luby-hagyatékban maradtak fenn. Mindkét írást a Magyar Rádió számára készítette a szerző, és a gépiratokra ceruzával írt feljegyzések szerint mindkettő el is hangzott a rádió valamelyik műsorában. Feltehetően ez az oka, hogy nem jelentek meg nyomtatásban. „A jószág népi orvoslása” című, bő hat gépelt oldal kitévő írás 1944. február 14-én került adásba, míg „Az óvoda és a néprajz” című, öt és fél gépelt oldal terjedelmű kisesszét 1947. szeptember 27-én sugározták. Arról sajnos nem szólnak a feljegyzések, hogy az akkoriban már Budapesten élő szerző, vagy esetleg valaki más olvasta fel az írásokat.

A jószág gyógyításáról szóló ismertetés színes és érdekes ízelítőt nyújt a népi gyógy-módok gazdag tárházából. Luby Margittól nem állt távol ez a téma, hiszen két évvel korábban megjelent *Fogyó legelőkön* című kitűnő könyvében (Athenaeum, Budapest, 1942) a pásztorelet sokszínű bemutatása során külön fejezetet szentelt az állatok gyógyításának. Az ott részletesen taglalt módszerekből szemezgetett ebben az írásában azzal a kifejezett szándékkal, „hogy mindig többen legyünk, akik ezt értékelni és megbecsülni tudjuk”. Csak álmélkodással vegyes tisztelettel olvashatjuk az általa felsorakoztatott példákat, amelyek elődeinknek az állatok iránti gondoskodását, a pásztorok évszázados tapasztalatokon nyugvó szakértelmét igazolják. A közismert mondás szerint fűben, fában orvosság – s valóban, a pásztorok jól értettek a gyógynövényekhez, kiválóan, olykor az orvostudományt is megszegyenítve gyógyították a jószág legkülönbözőbb betegségeit. Sok esetben valóságos mesterei voltak az orvoslásnak, sőt, egy-egy különleges képességgel megáldott pásztor még olyan műtéteket is el tudott végezni, mint a hályog levétele a szemről, vagy a koponyalékelés – s ehhez nem kellett más „operálókés” neki, mint egy éles bicska. Szó esik emellett babonás eljárásmodokról, illetve rontó tudománnyal rendelkező tudós pásztorokról is, de a szöveg gerincét a

tapasztalati tudás, a különböző fortélyok bemutatása adja. Csak sajnálni lehet, hogy ez az ősi tudás nem öröklődött tovább, s korunkra e hagyomány nagy része elveszett.

Három évvel később, 1947-ben született másik írásában Luby Margit a kisgyermek nevelésével kapcsolatos problémákat, gondolatokat fogalmaz meg, hangsúlyozva a néphagyomány kiemelt szerepét a gyerekek magyarrá nevelésében. Néprajzi példák illusztrálva bizonyítja, hogy a paraszti kultúrában minden adott volt a gyerekek fejlődéséhez: a gyermekdalok, a kör- és egyéb játékok, a körtánc, a játékeszközök természetes módon és játékosan szolgálták a felnőttek világába való belenövésüket. A korabeli köznyelv „mindent elnyelő szürkesége, fülsértő magyartalansága, idegen szelleme” helyett a szép magyar beszéd és a népnyelv fontosságát is hangsúlyozza a magyar szellemiségre nevelésben. Az óvónői hivatás kapcsán kitér a néprajzi gyűjtés kulisszatitkaira is, bepillantást engedve ezzel saját gyűjtési módszerébe. Külön érdekessége az írásnak a falusi illetmen néhány elemének élvezetes bemutatása, amelyekkel egyébként a nagy visszhangot kiváltó, ma már klasszikusnak számító első könyvében találkozhatunk (*A paraszti élet rendje*. Centrum Kiadóvállalat, Budapest, 1935). Luby Margitnak ezt az írását elsősorban nem néprajzi ismeretei, hanem nemzeti elkötelezettsége, széles látóköre és problémaérzékeny gondolkodása teszi figyelemreméltóvá. Sajnálatos tény, hogy a cikkben felvetett problémák a mai napig nem veszítettek aktualitásukból, sőt, globalizálódó világunkban égetőbbek, mint valaha.

A nyolcvanéves Luby Margit (*Nők Lapja*, 1966. április 2. 14–15. Korniss Péter felvételei)